

πολιτισμός

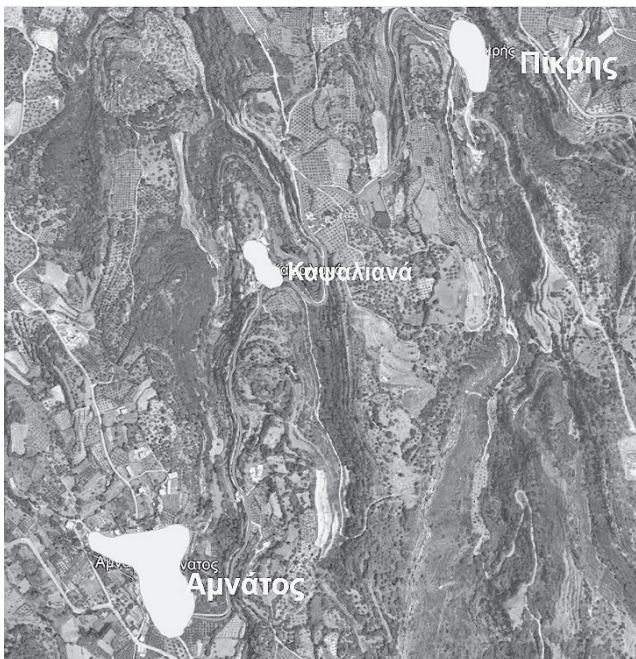

Αναδιφώντας το χθες (100)

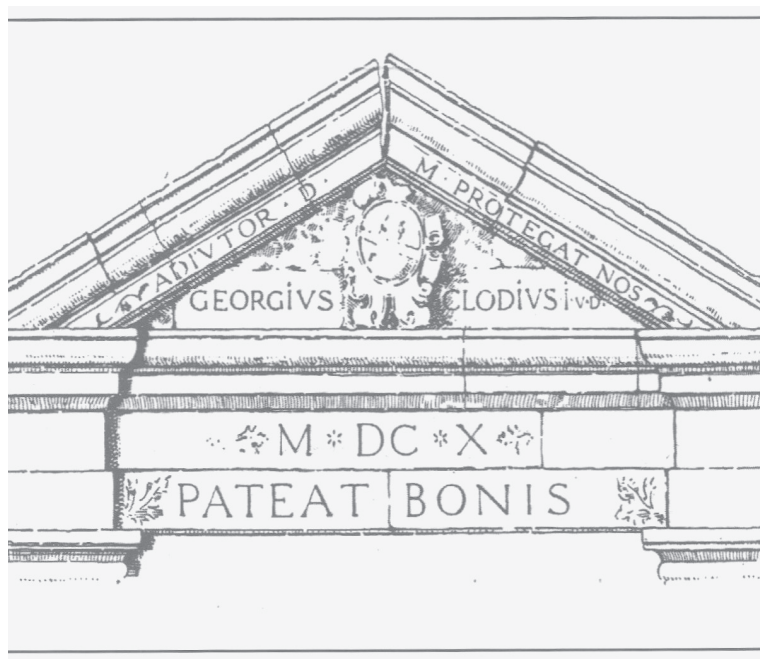
Περίπατος στην ιστορία και στη φύση των οικισμών Αμνάτος, Καψαλιανά και Πίκρης

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

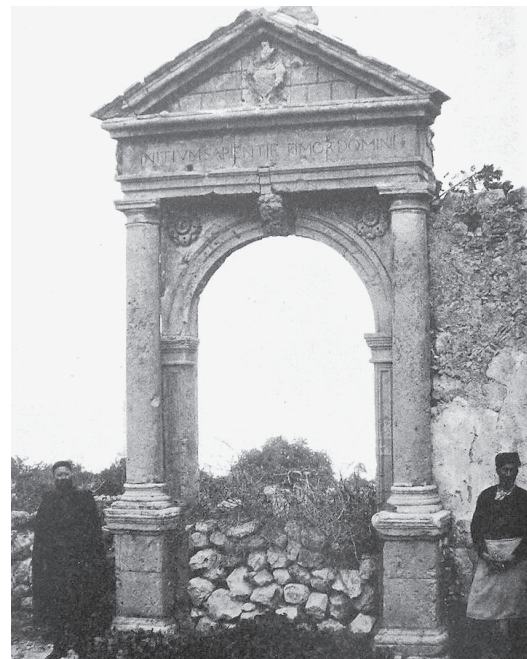
Έναν όμορφο φυσιολατρικό και πολιτισμικό περίπατο θα πραγματοποιήσουμε την **Κυριακή 7 Απριλίου**, στα πλαίσια των Ημερών Ρεθύμνου 2019. Αρχικά προετοιμαζόμασταν γι' αυτή την Κυριακή, 31 Μαρτίου, αλλά οι δύσκολες καιρικές συνθήκες που προβλέπεται να επικρατήσουν μάς ανάγκασαν να τον μεταθέσουμε κατά μία εβδομάδα. Ο δεύτερος αυτός περίπατος στην ύπαιθρο του Ρεθύμνου, μετά από τον φθινοπωρινό στη μαργαριτσανή αγγειοπλαστική με τον **Γιώργο Δαλαμβέλα**, έχει ως σκοπό τη γνωριμία με τη φύση και την ιστορία τριών οικισμών, οι οποίοι αποτελούσαν διαχρονικά μια ιδιαίτερη ανθρωπογεωγραφική ενότητα: της Αμνάτου, των Καψαλιανών και του Πίκρης.

Με υπεύθυνο εξόρμησης τον υπογραφόμενο και με τη βοήθεια του **Γιώργου Κανακάκη**, του **Πολιτιστικού Συλλόγου Αμνάτου** και του **Κώστα Μπικρική**, θα ξεναγηθούμε σε δύο μουσεία, θα εποπτεύσουμε σημαντικές αρχαιολογικές θέσεις, θα επισκεφθούμε τέσσερις βυζαντινές εκκλησίες και αρκετές νεότερες, θα θαυμάσουμε δύο από τα σημαντικότερα βενετσιάνικα θυρώματα της Κρήτης και θα γνωρίσουμε πληθώρα μνημείων των νεότερων χρόνων. Παράλληλα θα απολαύσουμε την ανοιξιάτικη φύση του φαραγγιού των Καψαλιανών και θα παρακολουθήσουμε μια προβολή διαφανειών στον Πίκρη με αρκετά ακόμα αξιοθέατα της περιοχής, που δεν θα προλάβουμε να δούμε στα περιορισμένα χρονικά όρια του περιπάτου μας.

Θα ξεκινήσουμε από το Ρεθύμνο (χώρος στάθμευσης ρεμάτος Συνατσάκη) στις **10.00**, με ιδιωτικά μεταφορικά μέσα, γι' αυτό και όσοι δεν διαθέτουν τέτοια θα πρέπει να δηλώσουν συμμετοχή στο υπεύθυνο του περιπάτου (6974026196), προκειμένου να τους εξασφαλίσει θέση. Ο περίπατος θα ξεκινήσει από το Σχολικό Μουσείο της Αμνάτου στις 10.30. Η Αμνάτος σημειώνει διαχρονική κατοίκηση περισσότερων από 30 αιώνων, σε τρεις γειτονικές θέσεις: στα Περισιάκια, στον Άγιο Ιωάννη και στο Σκάλωμα. Ο συνεκτικός ιστός της κατοίκησης συγκροτεί έναν φρουριακό οικισμό, ο οποίος, όπως και άλλοι αντίστοιχοι, έχει κυκλωτήρη διαμόρφωση και δαιδαλώδη ρυμοτομία, ενώ πολλά από σπίτια του επικοινωνούν με ανοίγματα μεταξύ τους. Κάποια άλλα, ένα από τα οποία διασώζεται, διέθεταν πολεμίστρες.

Στην Αμνάτο θα έχουμε την ευκαιρία να ξεναγηθούμε ακόμη στο ναό της Αγίας Μαρίας (που αναφέρεται από τον Μπουνιαλή στον Κρητικό Πόλεμο), στο μνημείο της Δασκαλοχαρικήλειας, στο μεσαιωνικό θύρωμα της βίλας της οικογένειας Sanguinazzo, στη θέση εισόδου στον φρουριακό οικισμό, τη θέση και τα σπαράγματα του επισκοπικού ναού του Αγίου Ιωάννη και στο Στέκι του Πολιτιστικού Συλλόγου Αμνάτου, όπου θα έχουμε ένα μικρό κέρασμα, την ώρα που θα παρακολουθούμε σχετική προβολή διαφανειών.

Θα συνεχίσουμε με σύντομη ξενάγηση στο Λαογραφικό Μουσείο και στην οικία Λουκάκη-Σφακιανάκη, του κοριτσιού δηλαδή που σώθηκε από την ανατίναξη της πυριτιδαποθήκης του Αρκαδιού. Θα δούμε τα ερείπια του φρουριακού πύργου του χωριού, τα υπολείμματα του τζαμιού και του μιναρέ, τα ερείπια του Ελληνικού Σχολείου και τον ναό της Ζωοδόχου Πηγής, απ' όπου και θα εποπτεύσουμε τον αρχαιολογικό χώρο των Περισιάκων, που υπήρξε το πρωτοκύτταρο της κατοίκησης της Αμνάτου.

Θα κατηφορίσουμε τον δρόμο που διασχίζει το φαράγγι Αμνάτου-Καψαλιανών και θα κοντοσταθούμε αρχικά στον σπηλαιώδη ναό του Αγίου Αντωνίου, που σήμερα διαθέτει και εξωτερικό ναό, και στο αγίασμα της Παναγίας της Γαλατούς. Πρόκειται για ένα αγίασμα σε σπηλαιώδη κοιλότητα, στο οποίο προσέφευγαν οι γυναίκες που δεν είχαν γαλακτοφορία για να θρέψουν τα νεογενητά τους, προκειμένου να συλλέξουν από τους βράχους σπηλαιόγαλα και να αλείψουν μ' αυτό τους μαστούς τους. Σε ανάμνηση και προς ενίσχυση της πράξης αυτής κρεμούσαν στα βράχια φεύγοντας κάποια κουρελάκια και κλωστούλες από τα ρούχα των βρεφών, όπως διακρίνεται αμυδρά και στην παρατιθέμενη φωτογραφία, που ο συντάκτης της στήλης τράβηξε πριν από τρεις σχεδόν δεκαετίες. Αργότερα ανεγέρθηκε εκεί ναός που θα επισκεφθούμε, ο οποίος συμπεριελάβε τη βραχόσκηπη στο εσωτερικό του.

Στη συνέχεια θα κατευθυνθούμε προς τα Καψαλιανά και τον ναό τους που είναι αφιερωμένος στον Μιχαήλ Αρχάγγελο. Αποτελούσε το κέντρο της θρησκευτικής ζωής του μοναστηριακού μετοχιού των Καψαλιανών και του οικισμού που διαμορφώθηκε κατά τον 19ο και 20ο αιώνα με βάση αυτόν. Το αρκαδιώτικο αυτό μετόχι διέθετε εγκαταστάσεις άλεσης του ελαιόκαρπου και συμπύεσης των σταφυλιών για την παρασκευή οίνου, ενώ δεν έλειπε και η συγκομιδή του βελανιδόκαρπου και των χαρουπιών, η καλλιέργεια των δημητριακών και η περιορισμένη αιγοπροβατοτροφία. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι γύρω από τα Καψαλιανά, που αποτελούσε το βασικό μετόχι του Αρκαδιού, διεκινούντο σε ορισμένες χρονικές περιόδους περισσότερα τα εκατό άτομα (μυλωνάδες, μαζώχτρες, βοσκοί, αγωγιάτες, καλλιερητές κ.λπ.).

Ο οικισμός των Καψαλιανών εμφανίζεται σε έγγραφα για πρώτη φορά το 1842, αν και η επιγραφή στο ελαιοτριβείο του φέρει τη χρονολογία 1763 και ο ναός χρονολογείται γύρω στο έτος 1600. Την σκοτεινή εκείνη περίοδο φαίνεται ότι το μοναστηριακό αυτό μετόχι, που μετεξελίχθηκε σε οικισμό με 15 κτίσματα, ονομαζόταν και απογραφόταν ως «Καήμενος Δρυς». Ο Αρκαδιώτικος μύλος λειτουργησε μέχρι το 1958, περίοδο κατά την οποία τα Καψαλιανά κατοικούνταν ακόμη από 13 οικογένειες. Στη συνέχεια εγκαταλείφθηκε, με τους κατοίκους να μετακοινούν στην Αμνάτο, στο Ρεθύμνο και στην Αθήνα. Κατά τη δεκαετία του 1980 τα οικήματα αγοράστηκαν από τον αρχιτέκτονα Μύρωνα Τουπογιάννη, που τα μετέτρεψε σε πρότυπο ξενοδοχείο. Το «Μουσείο της Ελιάς» στεγάζεται στους αναστηλωμένους χώρους του ελαιοτριβείου της Μονής Αρκαδιού. Κατά τον περίπατό μας δεν θα έχουμε την ευκαιρία να το επισκεφθούμε, καθώς ο αριθμός των συμμετεχόντων κρίνεται ικανός από τον ιδιοκτήτη του ξενοδοχείου να διαταράξει την ησυχία του. Φωτογραφίες του θα δούμε στην προβολή στο τέλος του περιπάτου.

Θα συνεχίσουμε τον δρόμο μας από τα Καψαλιανά, προς την ιστορική βελανιδιά του Αρκαδιού και προς τον οικισμό του Πίκρη, που είναι κτισμένος στη δυτική όχθη του Αρκαδιώτη ποταμού. Εκεί θα μιλήσουμε για τα υπολείμματα του φρουριακού πύργου-κάστρου και θα επισκεφθούμε τον ναό της Αγίας Παρασκευής, τη βίλα Clodio, το αναγεννησιακό θύρωμά της, τα θολωτά διαβατικά του χωριού και το ερειπωμένο από το 2013 διαβατικό της βίλα Clodio, το διδακτήριο του έτους 1922, την κατοικία του ήρωα του Αρκαδιού Αδάμ Παπαδάκη και τον Αρκαδιώτη ποταμό. Στο τελείωμα του περιπάτου μας, στον πάντα φιλόξενο χώρο της ταβέρνας του Κώστα Μπικρική θα παρακολουθήσουμε προβολή διαφανειών. Η επιστροφή μας στο Ρεθύμνο προγραμματίζεται να γίνει στις 7.00 η ώρα το απόγευμα. Στους συμμετέχοντες θα διανεμηθεί για τη βιβλιοθήκη τους **φυλλάδιο** με αναλυτικά στοιχεία για τις 35 στάσεις του περιπάτου, προσφορά των «Ρεθεμνιώτικων Νέων».

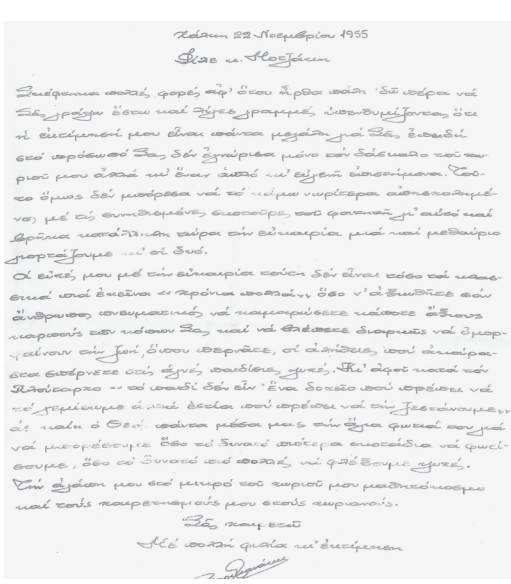

Μνήμη Erica Lukovits-Weber. Η περιήγηση μας αυτή θα είναι αφιερωμένη στη μνήμη της **Ερίκας Lukovits-Weber**, που επέλεξε την Κρήτη για δεύτερη της πατρίδα και έζησε σ' αυτήν το μεγαλύτερο μέρος της ζωής της. Διέσχισε με εκδρομικές ομάδες αμέτρητες φορές το φαράγγι της Σαμαριάς και άλλες τόσες και περισσότερες το φαράγγι της Ίμπρου, μυνώντας στις ομορφιές της κρητικής φύσης χιλιάδες επισκεπτών της. Έφυγε από τη ζωή πέρσι τέτοιες μέρες (8 Απριλίου 2018). Αν ζούσε θα βρισκόταν ασφαλώς ως περιπατήτρια ανάμεσά μας. Η αγάπη της για την Κρήτη και τις ομορφιές της φύσης της ας μας συνοδεύει και ας μας κάνει προσεκτικότερους και πιο υπεύθυνους στην ανάγκη προστασίας τους.

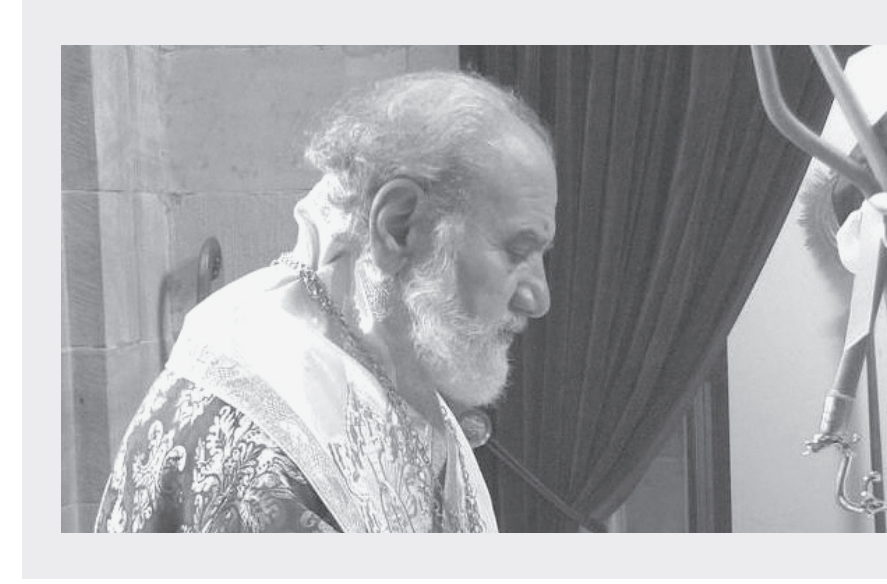

πρέπει να σημειώσουμε- που η χρήση της ήταν απαγορευμένη στην εκπαίδευση δια ροπαλού, πολύ περισσότερο δε στον χώρο της εκκλησίας. Οι διαφανόμενες στην επιστολή αρετές του νεαρού τότε συντάκτη της είναι πολλές, όπως θα διαπιστώσουν αμέσως παρακάτω οι αναγνώστες. **Χάλκη 22 Νοεμβρίου 1955**
Φίλε κ. Μοτζάκη
Σκέφτηκα πολλές φορές αφ' ότου ήρθα πάλι 'δω πέρα να Σας γράψω έστω και λίγες γραμμές, υπενθυμίζοντας ότι η εκτίμησή μου είναι πάντα μεγάλη για Σας, επειδή στο πρόσωπό σας δεν εγνώρισα μόνο τον δάσκαλο του χωριού μου αλλά κι έναν απλό κι ευγενή επιστήμονα. Τουτό όμως δεν μπόρεσα να το κάμω νωρίτερα απασχολημένος με τις συνηθισμένες σκοτούρες του φοιτητή, γι' αυτό και βρήκα κατάλληλη τώρα την ευκαιρία, μια και μεθαύριο γιορτάζουμε κι οι δυο.

Μνήμη Στυλιανού Χαρκιανάκη. Μικρό μνημόσυνο των «Αναδιφίσεων» σ' ένα μεγάλο άνθρωπο, ας αποτελέσει η δημοσίευσή μιας επιστολής του προ ημερών μεταστάνατος στον δάσκαλό του **Στέλιο Μοτζάκη**, που μου εμπιστεύτηκε ο γιος του **Γιώργος**. Του την είχε ταχυδρομήσει στο Δημοτικό Σχολείο Μαρουλά όπου υπηρετούσε, όντας φοιτητής στη Θεολογική Σχολή της Χάλκης. Είναι γραμμένη σε άψογη δημοτική γλώσσα, σε μια εποχή-θα

Οι ευχές μου με την ευκαιρία τούτη δεν είναι τόσο τα κλασικά πια εκείνα «χρόνια πολλά» όσο ν' αζι-ωθήτε σαν άνθρωπος πνευματικός να καμαρώσετε κάποτε άξιους καρπούς των κόπων Σας και να βλέπετε διαρκώς να ομορφαινούν τη ζωή, όπου περνάτε, η αλήθεια, που ακούραστα σπέρνετε στις αγνές παιδικές ψυχές. Κι αφού κατά τον Πλούταρχο «το παιδί δεν είν' ένα δοχείο που πρέπει να το γεμίσουμε αλλά εστία που πρέπει να την ζεστάνουμε», ας καίει ο Θεός πάντα μέσα μας την άγια φωτιά του για να μπορέσουμε όσο το δυνατόν πότε πολλές να φλέξουμε ψυχές.
Την αγάπη μου στο μικρό του χωριού μου μαθητόκοσμο και τους χαιρετισμούς μου στους χωριανούς.
Σας χαιρετώ
Με πολλή φιλία κι εκτίμηση
Σ. Χαρκιανάκης

Ας είναι αιώνια η μνήμη όλων τους. Πρώτα πρώτα του επάξιου μαθητή, **Στυλιανού Χαρκιανάκη**, που εμφορούνταν από το -αποδίδόμενο στον Μέγα Αλέξανδρο- «Στους γονείς οφειλόμεν το ζην, στους δε διδασκάλους το ευ ζην». Αιώνια ας μένει η μνήμη και του δασκάλου, **Στελίου Μοτζάκη**, που έδωσε στην κοινωνία έναν τέτοιο μαθητή, καθώς και της συζύγου του, που η ρεθεμνιώτικη κοινωνία αποχαιρέτησε πριν από λίγες ημέρες.

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ιστορικός ερευνητής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr, 2831055031